

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

26.4.2022

Suomen Punaisen Ristin lausunto ajankohtaiselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta (VNS 1/2022)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua ajankohtaiselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta.

Suomen Punainen Risti on julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaista Ristiä koskevan asetuksen 2§:n mukaan järjestön tarkoituksena on suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia kaikissa oloissa, auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, sekä tukea ja avustaa viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa yhteisten periaatteiden mukaan. Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kolmeen lisäpöytäkirjaan vuosilta 1977 ja 2005. Punaisen Ristin tehtäviin kuuluu myös sodan oikeussääntöjen tunnetuksi tekeminen.

Suomen Punainen Risti on maan suurimpia valmiusorganisaatiota, ja on Suomen suurin humanitaarista apua antava järjestö. Oman varautumis- ja valmiustoimintansa lisäksi Suomen Punainen Risti koordinoi Vapaaehtoista pelastuspalvelua (Vapepa), jonka tehtävänä on tukea viranomaisia erityisesti sellaisissa tehtävissä, jotka vaativat paljon vapaaehtoisia viranomaisten toiminnan tueksi. Suomen Punainen Risti koordinoi lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäministeriön yhteistyöpöytäkirjoihin perustuen tarvittaessa muita sosiaali- ja terveysviranomaisten sekä pelastusviranomaisten tukena ja täydennyksenä toimivia vapaaehtoisryhmiä.

Järjestöjen ja viranomaisten yhteistyö

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että selonteossa on kattavasti huomioitu yritysten keskeinen rooli kriittisen infrastruktuurin ylläpitäjinä, sekä tähän liittyen korostettu viranomaisten ja yritysten yhteistoiminnan merkitystä. **Selonteossa jää kuitenkin varsin pienelle huomiolle järjestön rooli, vaikka Suomessa on yhteinen ymmärrys siitä, että järjestöjen rooli on erityisen suuri kriisien ja yhteiskunnallisten muutosten aikana ja niiden rooli kokonaisturvallisuuden vahvistajana on keskeinen. Sen lisäksi Suomessa on useita, etenkin pelastustoimessa keskeisiä toimintoja ylläpitäviä järjestöjä.** Käytännössä juuri järjestöt luovat luottamusyhteiskuntaa ja vahvistavat kansalaisten osallisuutta. Ne ovat myös tukemassa viranomaisia sekä toimimassa itsenäisesti onnettomuus- ja häiriötilanteissa. Kansalaisjärjestöjen mukanaolo lisää kansalaisten osallisuuden ja turvallisuuden kokemusta sekä luottamusta toimintaan.

Järjestöt ovat toimineet viime vuosien poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa laajasti kansalaisten auttamiseksi. Koronaepidemian aikana järjestöt sekä organisoivat esimerkiksi asiointiapua

eristykseen jääneille että tukivat myös viranomaisia testausten ja rokotusten järjestämisessä. Sekä Afganistanin evakuointioperaation yhteydessä että käsillä olevan Ukrainan pakolaisten vastaanotossa erityisesti Suomen Punainen Risti on oman auttamistoimintansa lisäksi toiminut viranomaisten tukena lentokentällä ja satamissa. Myös Vastaamon tietomurron yhteydessä Suomen Punainen Risti ja muut järjestöt tarjosivat tukea tietomurron uhreille puhelimitse ja verkossa sekä vapaaehtoisten että ammattilaisten toimesta.

Suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli perustuu siihen, että eri toimijat otetaan mahdollisimman kattavasti mukaan turvallisuuteen ja pelastustoimeen liittyviin tehtäviin. Tehokkaan yhteistoiminnan perustana on kumppanuus ja yhteistyö arkipäiväisessä toiminnassa niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. Jokapäiväinen yhteistyö toimii pohjana poikkeusoloissa tapahtuvalle yhteistoiminnalle.

Oleellista on tunnistaa ennalta ne tehtävät, joissa järjestöjen voimavaroja voidaan hyödyntää, suunnitella tarvittava yhteistoiminta ennalta ja varata siihen tarvittavat resurssit. Esimerkiksi koronaepidemian yksi oppi on ollut, että strategiseen kansalaisille suunnattuun viestintään ei ollut yhteisesti sovittua toimintamallia. Siten myöskään järjestöjen kykyä esimerkiksi tukea oikean tiedon välittämistä ei pystytty täysimääräisenä hyödyntämään.

Häiriötilanteisiin varautuminen edellyttää, että **järjestöt ovat jatkuvasti ja kattavasti mukana toiminnassa, olipa kysymys tilannekuvan muodostamisesta, harjoituksista, häiriötilanteen aikaisen toiminnan suunnittelusta tai arvioinnista.** Ainoastaan jatkuvan yhteistyön ja aktiivisen monisuuntaisen tilannetiedon jakamisen kautta viranomaisilla on riittävän kattava kuva kaikista saatavilla olevista auttamisvalmiuden resursseista sekä toisaalta avun tarpeista. Häiriötilanteisiin varautumista voitaisiin tehostaa esimerkiksi järjestämällä enemmän yhteisiä koulutuksia ja valmiusharjoituksia, joissa harjoittelevat viranomaisten lisäksi kaikki keskeiset turvallisuus-, pelastus- ja valmiusalan järjestöt. Lisäksi yhteiset toimintamallit ja tiedon jakamisen alustat mahdollistaisivat ajantasaisen yhteisen tilannekuvan ja -ymmärryksen.

Myös lainsäädännössä on tärkeää varmistaa sujuva yhteistoiminta niissä tehtävissä, joissa järjestökenttä voi viranomaisia tukea, jotta tositilanteessa ei huomata, että toimivalta tai lainsäädäntö estävät tehokkaan yhteistoiminnan.

Varautuminen ja väestönsuojelu

Selonteon kappaleessa 3.5. kuvataan väestönsuojelun järjestämistä. Kappaleessa on nostettu esiin mm. evakuoinnit sekä tehokas pelastustoiminta ja sitä tukevat toiminnot. **Suomen Punainen Risti korostaa, että sekä evakuointien avustamisessa että pelastustoiminnassa ja sen tukitoiminnoissa järjestöjen rooli on keskeinen.** Humanitaariset toimijat toimivat viranomaisten ja pelastushenkilöstön rinnalla normaaliolojen onnettomuustilanteissa ja kykenevät toimimaan myös poikkeusoloissa. Esimerkiksi Suomen Punaisella Ristillä on evakuointiin suunniteltua erityiskalustoa alueellisesti hajasijoitettuna, sekä käytännössä harjoiteltua osaamista evakuointien toteuttamiseen. Parhaillaan Punainen Risti, kuten muitakin järjestöjä, toimii viranomaisten tukena mm. satamissa ja lentokentillä Ukrainasta saapuvien pakolaisten vastaanotossa.

Kappaleessa on lisäksi huomioitu, että ”väestönsuojelusta vastaavien viranomaisten ja muiden toimijoiden keskinäistä tehtäväjako ja varautumisjärjestelyiden koordinaatiota on tarve selkeyttää ja valmiussuunnittelua kehittää niin valtakunnallisella kuin alueellisella tasolla

johtamis- ja tilannekuvatoimintojen, materiaalistien valmiuksien ja logististen järjestelyjen osalta.” Huomio on osin sama kuin kappaleessa 3.1, jossa todetaan hybridiuhkien torjunnan osalta, että selkeät johtamis- ja vastuusuhteet ovat avainasemassa.

Suomen Punainen Risti yhtyy näkemykseen. **Kriisitilanteessa on ensisijaisen tärkeää, että menettelyt ja päätöksenteko suojelun toteuttamiseksi on ennalta mietitty.** Johtamisjärjestelmän selkeys on ensisijaisen tärkeä edellytys monimutkaisissa hybriditilanteissa, mutta myös pienemmissä häiriötilanteissa. Äkillisissä tilanteissa on tärkeää olla selvää, kuka missäkin tilanteessa koordinoi ja johtaa toimintaa. Tämä pätee viranomaisten keskinäiseen toimintaan, mutta myös muiden toimijoiden koordinaatioon. Kyseessä ei ole itsestäänselvyys, kuten koronaepidemia on jo osaltaan osoittanut.

Osana koordinaatiota tulee huomioida myös järjestöjen ja vapaaehtoisten koordinaatio. Poikkeustilanteessa on hyvin todennäköistä, että viranomaisten ja koulutettujen vapaaehtoisten lisäksi suuri joukko kansalaisia haluaa tulla spontaanisti mukaan toimintaan. Konkreettinen tekeminen on myös osa yksilön omaa kriisinkestävyys- ja turvallisuudentunteen tukemista. **Viranomaisnäkökulmasta on tällöin tärkeää, että vapaaehtoisten toiminta on koordinoitua ja että se suuntautuu tehokkaasti ja oikein. Tässä järjestöillä sekä erityisesti Vapaaehtoisella pelastuspalvelulla on keskeinen rooli.**

Väestönsuojelun ja siviiliväestön suojaamiseen liittyvän varautumisen tärkeyttä kaikkien väestönsuojelutehtäviä tekevien viranomaisten ja muiden toimijoiden parissa tulisi korostaa ja tietoisuutta lisätä. Sisäministeriön väestönsuojelun erityisosaajana tulisi seurata ja varmistaa, että myös muut viranomaiset, esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan viranomaiset niiden omassa toiminnassaan ovat varautuneet vakaviinkin häiriötilanteisiin. **Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että viranomaiset varautuvat valmiussuunnittelussaan poikkeusoloihin, myös väestön omatoimiseen varautumiseen liittyvän koulutuksen kautta, mukaan lukien esimerkiksi ensiapukoulutus.**

Väestönsuojelukoulutuksessa, koulutuksen järjestämisen vastuutahosta riippumatta, on keskeistä, että paikalliset ja alueelliset tarpeet otetaan koulutuksessa kattavasti huomioon. Suositeltavaa on, että myös mm. järjestöjen väestönsuojelutehtäviin nimetty henkilöstö voi osallistua koulutukseen viranomaisten rinnalla, mikä voitaisiin huomioida paikallisesti tarpeen mukaan.

Erityisesti Punainen Risti haluaa muistuttaa Geneven sopimusten ja niiden lisäpöytäkirjojen asettamista velvoitteista siviilien ja siviilikohteiden suojelulle aseellisessa konfliktissa. Kaikkien väestönsuojelun suunnittelun, harjoittelun ja resursoinnin parissa toimivien tahojen tulisi tunnistaa velvoitteet ja huolehtia niiden täytäntöönpanosta. Punainen Risti on tarvittaessa valmis tukemaan viranomaisia tämän osaamisen kasvattamisessa.

Lisäksi väestönsuojelussa on huomioitava, että **varautumisessa vakaviin kriiseihin, joissa sotilaallisen voiman käyttö ei ole poissuljettu, on turvattava korostetusti siviili- ja sotilastoimijoiden selkeät roolit kansainvälisen oikeuden erotteluperiaatteen mukaisesti.** Mahdollisen sotilaallisen konfliktin tai voimankäytön tai sen uhkan varalle sisäisen turvallisuuden viranomaisten ja muiden toimijoiden rooli on keskeinen, erityisesti väestönsuojelussa ja siviiliväestön suojaamisessa. Eduskunnan on korkeimpana lainsäätäjänä osaltaan huolehdittava, että tähän liittyvät säädökset ja ohjeet pidetään ajan tasalla ja että niiden toimeenpano ei rapaudu hallinnon muutosten tai resurssiniukkuuden myötä.

Konfliktialueilla on lukuisia eri toimijoita, sotilaita, rauhanturvaajia, avustustyöntekijöitä ja siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita. On huolehdittava siitä, että operaatioissa mukana olevat toimijat toimivat kukin oman mandaattinsa mukaisesti, eikä esimerkiksi sotilaiden ja humanitaaristen avustustyöntekijöiden rooleja sekoiteta. Humanitaarisen työn ytimessä on varmistaa, että apu kaikkein heikoimmassa asemassa oleville ihmisille voidaan toimittaa perille. **Tämä edellyttää pääsyä avun tarvisijoiden luokse, mikä konfliktitilanteissa puolestaan edellyttää vahvaa luottamusta avun puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen kaikkien konfliktin osapuolten taholta.** Koordinaatio on tärkeä osa kaikkea kriisinhallintatyötä. Se edellyttää kaikille toimijoille selkeitä valtuutuksia ja niiden kunnioittamista. Kun mandaatit ja toimintatavat ovat kaikille selvät, on kaikkien toimijoiden mahdollista toimia oman osuutensa toteuttamiseksi. Tämä velvollisuus on niin sotilaallisilla kuin humanitaarisilla toimijoillakin.

Materiaalinen varautuminen

Selonteon kappaleessa 4.2. todetaan, että Suomen huoltovarmuusjärjestelmä on perustaltaan ja rakenteiltaan hyvin toimiva myös muuttuneessa toimintaympäristössä. Järjestelmän lähtökohtia ovat julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön perustuva verkostomalli [...]. **Suomen Punainen Risti yhtyy näkemykseen mutta huomioi, että tässäkin yhteydessä olisi syytä huomioida myös keskeisten järjestöjen rooli.** Esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin Kalkun logistiikkakeskuksessa on myös kotimaassa käyttöönotettavissa suuronnettomuusyksiköitä, terveysasemia sekä kenttäsaairaa. Teemme sopimuksellista yhteistyötä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Kyse ei ole vain maininnasta selonteossa vaan siitä, että **keskeiset toimijat tunnustetaan myös käytännön valmiussuunnitelmia laadittaessa ja niiden täytäntöönpanoa harjoitellessa.**

Kansainvälisen avun vastaanotto

Selonteossa ei käsitellä lainkaan kansainvälisen avun vastaanottamista Suomessa. On kuitenkin selvää, että mahdollisen vakavan sotilaallisen konfliktin syttyessä ja erityisesti pitkittyessä Suomi tulisi tarvitsemaan kansainvälistä materiaalista ja mahdollisesti humanitaarista apua.

Kansainvälisen avunannon – kotimaassa tai ulkomailla – onnistumisen keskeinen tekijä on toimijoiden ja toiminnan tehokas koordinointi. **Jotta erityisesti kansainvälisen avun vastaanottaminen on myös Suomessa koordinoitua, Suomen Punainen Risti kannustaa aloittamaan yksityiskohtaisemman HNSG-suunnitelman (Host Nation Support Guidelines) laadinnan tilanteisiin, joissa Suomessa tarvittaisiin apua ulkomailta.** Näissä ohjeissa tulee huomioida Punaisen Ristin mekanismi ja kapasiteetit riippumattoman humanitaarisen avun kansainvälisenä kanavana ja antajana myös Suomessa. Suomen Punainen Risti on valmis tukemaan tässä työssä sisäministeriön ja Suomen Punaisen Ristin vuonna 2019 Punaisen Ristin kansainvälisessä konferenssissa tekemän yhteisen sitoumuksen mukaisesti. Lisäksi kehittämisessä on hyvä huomioida vuoden 2023 loppuun saakka käynnissä oleva Suomen Punaisen Ristin koordinoima EU-rahoitteinen Evacuation Ready -hanke, jossa kehitetään toimintamalleja ja kykyjä kansainvälisen avun vastaanottamiseen ja antamiseen, yhteistyössä Suomen ja Baltian maiden viranomaisten sekä Punaisen Ristin kansallisten yhdistysten kesken.

Kansainväliseen pelastustoimeen liittyviä valtion hankkimia erityisvalmiuksia, kalustoa ja varusteita tulisi hyödyntää nykyistä paremmin myös kotimaan

onnettomuuksissa. Samoin kansainväliseen toimintaan liittyvien valmiuksien suunnittelussa ja ylläpidossa tulee huomioida jo olemassa olevat valmiudet. Näin pelastustoimijat ja muut viranomaiset välttävät tarpeetonta päällekkäistä työtä muiden apua antavien toimijoiden kanssa.

Tehokkaan toiminnan varmistamiseksi Suomen Punainen Risti pitääkin tärkeänä, että suunnittelussa huomioidaan olemassa olevat muut toimijat, esimerkiksi Punaisen Ristin, YK:n ja EU:n (UCPM) mekanismit sekä kahdenvälisten sopimusten mukaiset järjestelmät erityisesti toimintavalmiutta suunniteltaessa sekä koulutus- ja harjoitustoiminnassa. Näin tositalanteessa eri mekanismit ovat tuttuja ja eri toimijat pystyvät toimimaan yhdessä tehokkaasti.

Sodan oikeussäännöt

Suomen Punainen Risti kiittää sitä, että selonteossa on voimakkaasti tuotu esiin ja tuomittu sotatoimien tietoinen kohdistaminen siviileihin ja siviilikohteisiin sotarikoksena. On tärkeää, että Suomi tukee sotarikosten tutkintaa ja vastuuseen saattamista, tarvittaessa Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.

Selonteossa ei kuitenkaan tuoda esiin kansallisia kehittämistarpeita näiltä osin. Kuten yllä on mainittu, **Suomen Punaisen Ristin näkemyksen mukaan on tärkeää, että Geneven sopimusten velvoitteiden, kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja sodan oikeussääntöjen tuntemusta lisätään myös Suomessa, mukaan lukien poliittisen johdon, Puolustusvoimien henkilökunnan, varusmiesten sekä reservissä olevien osalta.** On ensiarvoisen tärkeää, että aseellisen konfliktin aikana myös Suomen maanpuolustus on tietoinen sitä koskevista kansainvälisoikeudellisista velvoitteistaan, mukaan lukien humanitaaristen avustustoimijoiden oikeudet.

Suomen Punainen Risti pitäisi tervetulleena, että Suomi esimerkinomaisesti edistäisi toimia, joilla edistettäisiin kansainvälisten velvoitteiden tehokasta kansallista toimeenpanoa ja kunnioitusta. **Suomen Punainen Risti katsoo, että Suomessa tulisi viranomaisten sekä kansalaisyhteiskunnan yhteistyöllä laatia raportti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kansallisesta toimeenpanosta Suomessa.** Tässä yhteydessä tulisi kirjata ja identifioida osa-alueet, joissa Suomi on onnistuneesti toimeenpannut humanitaarisen oikeuden velvoitteitaan. Samanaikaisesti tulisi kriittisesti ja avoimesti nostaa esille ne osa-alueet humanitaarisen oikeuden toimeenpanossa Suomessa, joiden osalta olisi hyvä ryhtyä lisätoimiin, jotta Suomi osaltaan varmistaisi humanitaarisen oikeuden velvoitteiden toteutuksen ja kunnioituksen tositalanteessa. Näin viranomaiset yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa tunnistaisivat, mihin humanitaarisen oikeuden kansallisen toimeenpanon keinoihin ja prioriteetteihin tulisi keskittyä tulevien vuosien osalta. Raportti olisi samalla tehokas keino laatia lähivuosia koskeva toimintasuunnitelma humanitaarisen oikeuden kansallisen toimeenpanon osalta.

Kyberturvallisuus

Selonteon kappaleessa 3.2. huomioidaan, että suomalainen kyberturvallisuus ja -puolustus on mitoitettava torjumaan kyberhyökkäys kansallista päätöksentekoa, turvallisuusviranomaistoimintaa ja kriittistä infrastruktuuria vastaan. Suomen Punainen Risti korostaa, että **ennakolta olisi tunnistettava myös ne humanitaariset seuraukset, joita kyberhyökkäyksellä olisi.** Erityistä suojelua saattaa vaatia myös sellainen ei-sotilaallinen tietovaranto, johon kohdistunut hyökkäys asettaisi laajan joukon ihmisiä

hyvin haavoittuvaan asemaan. Tällaista tietoa on esimerkiksi potilastiedot tai humanitaaristen toimijoiden keräämä tieto avunsaajista.

Pakolaisten vastaanotto

Maahanmuuton käytöstä hybridivaikuttamisen keinona selonteossa viitataan mm. valmistelussa olevaan rajamenettelyyn. **Näiltä osin Suomen Punainen Risti toistaa jo aikaisemmissa lausunnoissaan ilmaiseensa näkemyksen pakollisesta rajamenettelystä hyvin ongelmallisena.** Menettelyä ei ole lähtökohtaisesti suunniteltu Suomen kaltaisiin olosuhteisiin ja siihen liittyy lukuisia oikeudellisesti vielä epäselviä kysymyksiä. **Huolimatta meneillään olevasta nopeasta kehityksestä tulisi myös rajamenettelyn käyttöönoton kohdalla arvioida huolellisesti siihen liittyvät ongelmakohdat ja löytää niihin suomalaiseseen oikeus- ja vastaanottojärjestelmään sopivat ratkaisut.** Rajamenettelyyn samoin kuin seulontamenettelyyn liittyy riski lisääntyvästä säilöönnotosta ja joissakin tapauksissa sen merkittävästä pidentymisestä. Mahdolliset vapautta rajoittavat toimet pitää voida perustella ja niiden täytyy olla välttämättömiä ja suhteellisia tavoiteltuun päämäärään nähden. Sikäli kun maahanmuuttoa itsessään käytettäisiin painostuskeinona, on huomattava, ettei tämä sinällään oikeuta maahantulijoiden säilöönnottoa ulkomaalaislain tai kansainvälisen oikeuden mukaan.

Selonteossa on hyvin huomioitu, että Suomen tulee poikkeusoloissakin voida pitää kiinni kansainvälisen oikeuden velvoitteistaan. **Kansainvälistä suojelua tarvitsevien ihmisten oikeuksien ja ihmisarvoisen kohtelun takaaminen on keskeistä siinäkin tapauksessa, että heitä käytettäisiin välineenä turvallisuuden horjuttamisessa.** Tämä on tärkeää paitsi ihmisten suojelemiseksi sellaisen toiminnan seurauksilta, joihin he eivät itse ole syyllisiä, myös viranomaisen toiminnan legitimitietin säilyttämiseksi. Kuten selonteossakin on huomioitu, hädänalaiset ihmiset saattavat joutua järjestäytyneen rikollisuuden tai ihmiskaupan uhreiksi. Myös Ukrainasta paenneiden kohdalla on Suomessakin jo ollut tapauksia, joissa on herännyt epäily haavoittuvan aseman hyväksikäytöstä. Tilanteen pitkittyessä riski tällaisen toiminnan lisääntymiselle kasvaa.

Selonteossa huomioidaan myös aivan oikein, että terveysturvallisuuteen on laajamittaisen maahantulon tilanteessa kiinnitettävä erityistä huomiota. **Suomen Punainen Risti huomioi, että tässäkin yhteydessä voidaan oppia aikaisemmista tilanteista ja kehittää varautumista edelleen.** Vuosien 2015-16 laajamittaisen maahantulon yhteydessä Suomen Punainen Risti otti käyttöön liikkuvat terveystarkastukset, joiden avulla voitiin suorittaa terveystarkastuksia ja muita akutteja terveydenhuollon palveluita niissä vastaanottokeskuksissa, joissa pääsy terveydenhuoltoon oli syystä tai toisesta viivästynyt. Liikkuvaa terveystarkastusta ollaan parhaillaan ottamassa käyttöön myös Ukrainasta saapuneiden tueksi, ja samankaltainen toiminta voidaan huomioida myös tulevaisuudessa valmistussuunnitelmissa.

Ukrainasta saapuneiden vastaanotto Suomessa on toistaiseksi ollut varsin sujuvaa, eikä vastaanottojärjestelmä ole kohdannut merkittäviä ongelmia. Suurin yksittäinen syy tähän on ollut yksityismajoituksen käyttö maahan saapuvien omien yhteyksien välityksellä sekä yksittäisten kansalaisten majoitushalukkuuden johdosta. Yksityismajoituksen käyttö on siirtänyt painetta pois laitospohjaisten vastaanottokeskusten perustamiselta. Keskuksia kuitenkin perustetaan jatkuvasti lisää useiden eri toimijoiden toimesta. Suomen Punainen Ristin ylläpitämän vastaanotto-toiminnan – joko laitospohjaisen tai yksityismajoitukseen perustuvan – piirissä on tällä hetkellä n. puolet Suomessa olevista turvapaikanhakijoista tai tilapäistä suojelua hakeneista henkilöistä.

Jotta vastaanottokeskuskapasiteetin ja –osaamisen säilyminen pidetään korkealla tasolla, Suomen Punainen Risti pitää keskeisenä, että riippumatta kullakin hetkellä vallitsevasta turvapaikanhakijoiden määrästä **Suomessa ylläpidetään riittävää määrää vastaanottokeskuksia, joiden tuella voidaan nopeasti luoda tarvittavaa lisäkapasiteettia. Tämä edellyttää, että toimintaa ylläpidetään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti, alueellisesti harkituissa keskuksissa** eikä poukkoillen ylös ja alas ajetuissa, ensisijaisesti kustannusten määrää tarkastellen perustetuissa keskuksissa.

Selonteossa on huomioitu, että laaja muuttoliike saattaa aiheuttaa kohdemaassaan paikallisia jännitteitä eri väestönosien välillä ja aiheuttaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöitä sekä viharikosten kasvua. Suomen Punainen Risti huomioi, että jännitteitä saattaa syntyä myös vastaanottojärjestelmässä olevien eri ryhmien kesken. Jo nyt Ukrainasta maahan tulleiden koettu ”parempi” kohtelu tilapäisen suojelun ja nopeamman työskentelyoikeuden myötä koetaan epäoikeudenmukaisena sellaisten maassa pitkäänkin olleiden henkilöiden taholta, joita Ukrainan kohdalla tehdyt erillispäätökset eivät koske.

Ratkaisuna jännitteiden purkamiselle ja sisäisen turvallisuuden uhkien torjuntaan selonteossa tarjotaan ensisijaisesti viranomaisyhteistyön tehostamista. Eri viranomaisten hyvä yhteistoiminta ja sujuva tiedonvaihto ovat keskeisiä, mutta niiden lisäksi tarvitaan myös laajempia, koko yhteiskunnan läpileikkaavaa toimintaa, erityisesti viestintää. Tähän liittyviä kysymyksiä on varsin hyvin kuvattu henkistä kriisinkestävyyttä kuvaavassa kappaleessa, jossa kuvataan median roolia luottamuksen rakentamisessa. **Luotettavan tiedon jakamisella on keskeinen rooli myös sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä.**

Henkinen kriisinkestävyys

Selonteon luvussa 3.4 on hyvin tuotu esiin järjestöjen merkitys ja rooli väestön henkisen kriisinsietokyvyn vahvistamisessa. On myös hyvä, että haavoittuvimmassa asemassa olevat on erikseen huomioitu tässä yhteydessä. Suomen Punainen Risti yhtyy selonteon näkemykseen, että kansalaisjärjestöillä ja kansallisella dialogilla on merkittävä rooli siinä, että kansalaisilla on mahdollisuus keskustella sodasta ja tilaisuuksia pohtia omia kokemuksia.

Selonteossa ei kuitenkaan ole juurikaan huomioitu niitä toimia, joita kansalaiset itse voivat tehdä oman turvallisuutensa ja kriisinkestäväytensä eteen. Selonteko keskittyy vahvasti viranomaistoimin tapahtuvaan kriisinkestävyiden vahvistamiseen.

Kuitenkin arjessa yksilön omalla turvallisuuden tunteella sekä osallisuuden ja oman elämänhallinnan kokemuksella on suuri merkitys sille, mitä yksilö ja yhteisö kestää. Turvallisuuden tunne on osin subjektiivista, mutta sen vahvistumiseen voidaan vaikuttaa monin eri tavoin. Turvallisuuden tunnetta voi pyrkiä lisäämään konkreettisella toiminnalla. Ukrainan kriisin yhteydessä tämä on monella kanavoitunut spontaaniin auttamiseen joko kotimaassa tai Ukrainassa ja sen lähialueilla. Kriisin pitkittyessä arjessa tapahtuvaa toimintaa suuntautuu myös muuhun, mm. selonteossakin mainittuun maanpuolustuskoulutukseen.

Maanpuolustustahdon ja -taitojen rinnalla on tärkeää lisätä ja vahvistaa ihmisten omia valmiuksia omaehtoiseen turvallisuuden ylläpitämiseen. Tähän kuuluvat siviilivalmiudet kuten ensiaputaidot sekä toiminta hätätilanteissa. Myös varautuminen pitkäkestoiseen yhteiskunnan häiriötilanteeseen on huomioitava. Jo esimerkiksi sähkökatkot voivat osoittautua merkittäviksi häiriöiksi, kun yhteiskunnan erilaisia palveluita ja

tiedonjakamista digitalisoidaan. Tällöin kansalaisten omat selviytymistaidot nousevat keskiöön.

Monien järjestöjen, mukaan lukien Suomen Punaisen Ristin, tavoitteena on edistää ihmisten taitoja, tietoja ja osaamista arjessa ja eteen tulevilla tilanteilla. Koulutuksissa hankitaan arjen turvallisuustaitoja, kuten kotivara-, ensiapu- ja alkusammutustaitoja, joista on laajasti hyötyä koko yhteisössä.

Selonteossa on huomioitu viestinnän rooli kansalaisten tiedon tarpeisiin vastaajana. Turvallisuusviestinnällä tulee kuitenkin pyrkiä vaikuttamaan myös ihmisten osaamiseen sekä asenteisiin. Koulujen ja järjestöjen tarjoama koulutus, valmennus ja toiminta tulisi nähdä vahvemmin osana ennalta ehkäisyä sekä turvallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä vahvistajana toimijana. Tämä sisältää myös tapaturmien ehkäisystä kertomisen, ensiaputaitojen opettelemisen sekä vaara- ja onnettomuustilanteissa toimimisen. Järjestöillä on olemassa olevat ja kattavat kanavat paikallisyhteisöjen tasolle asti, joka olisi syytä huomioida valtakunnallisen riski- ja kriisiviestinnän suunnittelussa.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri